

Toimittaja Risto Jussila. Puh. 040 5119526, sähköposti risto.s.jussila@gmail.com.
 Historian Ystävien Liiton kotisivut <http://www.historianyst.fi>. Vammalan Kirjapaino Oy.

Historiaa ei voi ohittaa lukio-opetuksessa

■ Ajatus historian valinnaisuudesta lukio-opetuksessa on jokseenkin mahdoton. Tämä tuli selvään selvemmin esiin Suomalaisten historiapäivien esityksissä helmikuun alussa Lahdessa. Jo aiemmin tätä yhtä vaihtoehtoa lukion tuntijaon uudistamisessa on ehditty vastustaa näkyvästi.

Historian ystävien liiton puheenjohtaja **Janne Virkkunen** sanoi tervetuliaispuheessa ymmärtävänsä vallan hyvin, että tuntijakoa on tarkasteltava säännöllisin väliajoin, sillä maailma muuttuu nopeasti. Valinnaisuusajatuksen hän kuitenkin tyrmäsi.

”Lukiolaki korostaa laaja-alaisen yleissivistyksen merkitystä. Siksi on kummallista, että yhdessä työryhmän kolmesta vaihtoehdosta historia on jätetty valinnaiseksi aineeksi. Työryhmä siis asettaisi tässä vaihtoehdossa 16-vuotiaan koululaisen päätettäväksi, onko hänen mielestään mielekäästä opiskella historiaa. Eihän tällaisella tiellä voi edetä.”

Suomen historiallinen seura ja Historian ystävien liitto ovat tehneet yhteisen lausunnon lukion tuntijaon uudistamishankkeista. Lausunnossa todetaan, että erityisesti historian opiskelu antaa välineitä kriittiseen ajatteluun, kontekstien ymmärtämiseen ja informaation luotettavuuden arviointiin, sillä lähdekritiikki on historiantutkimuksen perusmetodeja. Historiassa ja yhteiskuntaopissa opiskeltavat tiedot ja taidot auttavat opiskelijoita näkemään erilaisia tulevaisuuden mahdollisuuksia ja pärjäämään globaalissa maailmassa.

”Suomalaista yleissivistystä ei saa vaarantaa. Yleissivistävä koulu on hyvien opettajien ohella yksi

Puhemies Eero Heinäluoma vastustaa historian opetuksen valinnaisuutta

peruste Suomen menestykselle kansainvälisessä vertailussa”, tiivisti Virkkunen.

Historiapäivät avannut eduskunnan puhemies **Eero Heinäluoma** ilmoittautui heti ”Virkkusen kaveriksi”. Hän sanoi selvästi, että historian opetus on syytä säilyttää koulujen opetussuunnitelmassa. Hän muistutti vanhasta totuudesta, jonka mukaan tuntemalla historiamme voimme ymmärtää nykyisyyttä ja nähdä tulevaisuuteen.

”Ihmiset ilman yhteistä muistia ovat alttiita kevyillekin töytäisyydelle ja virheaskelille. Toimiva kansanvalta vaatii tuekseen historian ymmärryksen ja mahdollistaa osallisuuden sen välttämisen, että kansakunta ja yksilöt sortuvat uudelleen menneisyyden virheiden toistamiseen.”

On ilmeistä, että valinnaisuusvaihtoehto historian opetuksessa ei toteudu. Tämä ei suinkaan merkitse sitä, että oppilaista tulisi automaattisesti historian tuntijoita ja menneisyyden ymmärtäjiä. Liian monet koululaiset mieltävät historian edelleen tylsimpien aineiden joukkoon. Paljon riippuukin opetuksesta.

Historian opetuksessakin on saatava aikaan uudistuksia: vuosilukujen pönttääminen ja erilaisten rauhansopimusten muistaminen eivät ole olennaisia asioita opetuksessa. Tosin tuskin kukaan opettaja on vuosikymmeniin haksautanut moisin metodeihin.

Historiapäivätkin ovat vuosien kuluessa osoittaneet, että historiaa voidaan saada eläväksi ja mielenkiintoiseksi, kun sen esittää oikein. Nykyajan uudet välineet antavat aivan uusia mahdollisuuksia. Esimerkiksi erilaisia historiaan liittyviä dokumenttielokuvia on saatavilla pilvin pimein. Tietenkään opetus ei saa jäädä passiiviseksi elokuvien katseluksi. Mutta elokuvan jälkeen käyty kriittinen kes-

Kevätretkelle Ruotsiin

Historian ystävien liiton tämänvuotisen kevätretken paikat alkavat olla hiljalleen koossa. Tällä kertaa tutustumme läntisen naapurimme Ruotsin historiaan ja nähtävyyksiin kiertämällä Mälaren-järven.

Matkaan lähemme torstai-aiamu-
 na 22. toukokuuta. Paluu on sunnuntaina 25. toukokuuta. Useimpien iloksi – ehkä myös joidenkin suruksi – perusmatkat tehdään lentäen.

Arlandan lentokentällä on bus-
 si odottamassa. Käymme heti Taxingenin linnassa. Gripsholmenin linnassa näemme mm. Ruotsin laajimman muotokuvakokoelman, **Juhana Herttuan** kamarin ja **Kustaa II:n** teatterin 1700-luvulta. Yövy-
 me Västeråsissa.

Perjantaina vierailemme ensin Eng-
 sön linnassa ja Ekolsundin linnassa. Matka jatkuu kohti Sigtunaa ja Skoklosteria. Toisena yöpymispaik-
 kana on Upsala.

Lauantaina tutustumme Upsa-
 laan ja käymme mm. tuomiokirkkos-
 sa. Vierailukohteena on myös Örby-
 husin linna Upsalan pohjoispuolella.

Sunnuntaina käymme mm. Rosers-
 bergin linnassa ja Drottningholmin
 linnassa. Paluulento lähtee Brom-
 man lentokentältä.

Retken hinta lienee noin 900 eu-
 roa. **Julia Burman** ottaa ilmoittau-
 tumisia vastaan liiton toimistossa.

kustelu auttaisi varmaan opiskelijoita ymmärtämään näkemäänsä ja kuulemaansa.

Suonette anteeksi nämä edelliset virkkeet. Minulla kun ei ole minikäänmoisia pedagogisia kokemuk-

sia sen paremmin historian kuin muunkaan oppiaineen opetukselta. Tulipa vain mieleen, että ehkäpä minä olisin lukiolaisena ollut kiinnostunut erilaisista tavoista opiskella. Tosin minulla oli onni,

että niin keskikoulussa kuin lukiossakin historian opettajat olivat erinomaisia.

Joka tapauksessa pitääkäämme kaikki historian lippua korkealla.

– RISTO JUSSILA

Kivimäen **Murtuneet mielet** on Vuoden historiategos

■ Filosofian tohtori **Ville Kivimäen** ansioikas teos *Murtuneet mielet – Taistelu suomalaisotilaiden hermoista 1939 – 1945* (WSOY) jatkaa voittokulkuaan. Tieto-Finlandia-palkinnon lisäksi kirja valittiin myös Vuoden historiategoksi. Palkinto julkaistiin suomalaisilla historiapäivillä Lahdessa.

Historian ystävain liiton palkintolautakunta muistutti perusteluissaan, että Kivimäen teema on ollut aineistoltaan vaikea, sillä lääketieteelliset aineistot ovat intimiteettisistä erittäin salaisia. Myös sotilaslääkinnälliset aineistot olivat suljettuina tutkijoilta yli puoli vuosisataa sotiemme jälkeen.

Kivimäen aineisto on vaikeaa myös sen vuoksi, että usein kokemattomien lääkä-

rien taudinmääritykset ja ns. tähtäneiden potilaiden omat kertomukset ja oljen erilaisuus ovat yksilökohtaisesti epävarmoja. Kivimäki on luonut kattavan, uskottavan ja todennäköisen kokonaiskuvan joukosta sodan aikana kestokykynsä rajan ylittäneitä sotilaita. Heitä oli ehkä noin 20 000 miestä.

Lautakunta arvosti erityisesti kirjoittajan kykyä esittää monisyiset tutkimustuloksensa ymmärrettävässä ja uskottavassa muodossa. Kivimäen tarkastelutapaa voisi kuvata sanalla inhimillinen. Teoksen pohjana on viime vuonna tarkastettu Kivimäen englanninkielinen väitöskirja.

Lautakunta jakoi neljä kunniamainin-

taa. Ensimmäisen kunniamaininnan sai filosofian tohtori **Tuula Karjalainen** teoksestaan *Tove Jansson – Tee työtä ja rakasta* (Tammi). Toisen kunniamaininnan sai professori **Riitta Kontinen** teoksestaan *Onnellista asua maalla – Tuusulanjärven taiteilijayhteisö* (Siltala).

Seuraavan kunniamaininnan sai professori **Tarmo Kunnas** teoksestaan *Fasismien lumous – Eurooppalainen älymystö Mussolinin ja Hitlerin politiikan tukijana* (Tammi). Kunniamaininnan sai myös professori **Karl-Erik Michelsen** teoksesta *Kone – Perhe, yrittäjyys ja yritys teollisuuden vuosisadalla* (Otava). Kaikki kunniamaininnat olivat samanarvoisia.

Kivimäki tyrmää ”putkiväitöskirjat”

■ Tieto-Finlandian voittanut ja Vuoden historiategos -palkinnon saanut **Ville Kivimäki** arvostelee kovin sanoja monia nykyisiä väitöskirjoja. Hän nimittää niitä ”putkiväitöskirjoiksi”. Hän kummasteli suomalaisilla historiapäivillä kiitospuheessaan, että nykyisin väitöskirjaansa aloitteleville jatko-opiskelijoille iskostetaan päähän neljän, enintään viiden vuoden valmistusaikaa sekä noin 200-sivuista väitösformaattia.

”Suuri sivumäärä ja pitkä tutkimusaika eivät ole arvoja sinänsä, mutta jos väitöskirjan malliksi tulee tiivistetty raportti, menetetään samalla paljon sen vaikeasti aukeavan maailman kuvasta, jollainen menneisyys meille aina on”, hän huomautti.

Kivimäki kertoi pelkäävänsä, että pitkät, hitaat kirjat ovat hiljalleen jäämässä menneisyyden reliikeiksi. Hän kysyi, että jos väitöskirjakin on vain mahdollisimman nopeasti suoritettava ajokortti tutkijanuralle, niin kysymys kuuluu, missä välissä uraa näitä hitaita kirjoja sitten kirjoitetaan?

Kivimäki itse käytti väitöskirjansa muhitteluun kymmenen vuotta. Aihe oli vaikea.

Ville Kivimäki arvostelee nykyajan väitöskirjoja.

”Jos olen pystynyt sanomaan siitä jotain kestäväää tai oivaltavaa, niin siitä suurin ansio kuuluu tälle pitkälle kypsyisajalle.”

Yleisesti Kivimäen mielestä olisi hienoa, jos historiantutkimukseenkin kuuluisi entistä suurempi leikkimielisyys. Hän ei tarkoittanut tällä tietenkään mitään kujeilua menneisyyden ihmisten saati heidän kärsimystensä kustannuksella tai luopumalla tieteenteon peruskriteereistä.

”Historiassakin voisi olla enemmän tilaa alkuun eriskummallisille lähestymistavoille, hullunkurisil-

le tulkinnoille ja myös täydelliselle metsään menemiselle ilman, että tutkija siinä menettäisi mainettaan loppuelämäksi. Tutkijoilla pitäisi olla aikaa ja mahdollisuus muuttaa mieltään; tulla aivan toisiin aatoksiin. Neljän vuoden putkiväitöskirjassa tällainen ei toteudu. Suurempi sallivuus virheitä ja harharetkiä kohtaan voisi tehdä oikein hyvää.”

RJ

Heinäluoma haluaa vahvistaa opposition asemaa

■ Eduskunnan puhemies **Eero Heinäluoma** haluaisi parantaa kansanvaltaa vahvistamalla opposition roolia. Hänen mielestään täytyy olla vaihtoehtoja, jotta kansanvalta olisi aitoa. Hallitusta pitää voida haastaa.

Suomalaisilla historiapäivillä Lahdessa helmikuun alussa pääaiheena oli eduskunta. Näin ollen oli selvää, että avauspuheen pitää juuri puhemies. Heinäluoma oli selvästi myös panostanut puheensa sisältöön.

Hän osasi myös vitsailla omasta roolistaan. Hän kertoi viettäneensä parasta aikaa eduskunnassa olleensa oppositiona.

”Älkää sanoko, että sinne joutaa mennäkin”.

Heinäluoma tarkasteli laajasti eduskunnan roolin ja merkityksen kasvua. Hän pitää merkittävänä tapahtumana sitä, kun huhtikuussa 1981 sosiaalidemokraattinen pääministeri **Mauno Koivisto** kieltäytyi eroamasta hallituksen johdosta. Hän ja keskustalainen puhemies **Johannes Virolainen** yhdistivät voimansa. Tuloksena yhteistyöstä oli periaate, että jos hallitus nauttii eduskunnan luottamusta, hallitus ei kaadu. Tämä tarkoitti sitä, että hallituksen ei tarvitse nauttia tasavallan presidentin luottamusta.

Vuosien kuluessa etenkin perustuslakiuudistusten yhteydessä eduskunnan rooli on vahvistunut. Presidentti on rajattu sisäpolitiikan ulkopuolelle ja eduskunnan itsenäinen asema vahvistunut edelleen. Tärkeää on, että EU-politiikassa hallitus ei voi ottaa kantaa ilman eduskunnan kantaa.

Tässä yhteydessä Heinäluoma kertoi, että Britannian parlamentin puhemies ei juuri koskaan vieraile ulkomailla. Pari vuotta sitten puhemies oli kuitenkin tullut Suomeen tutustumaan eduskunnan järjestelyihin EU-asioissa.

Tuorein perustuslain muutos toi myös ratkaisuun siihen tilanteeseen, että presidentti ja hallitus eivät pääse yhteisymmärrykseen ulkopolitiikassa. Lähtökohtanaan perustuslaissa on, että ”tasavallan presidentti johtaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa”. Jos yhteistyöstä ei tule mitään, kiistatilanteessa ratkaisijaksi tulee eduskunta.

Heinäluoma muistutti myös eduskunnan budjettivallasta. Vaikkei budjettiesitykseen juuri suuria muutoksia tulekaan, eduskunta käy sen läpi yksityiskohtaisesti. Esimerkiksi Ruotsissa eduskunta voi vain hyväksyä tai hylätä budjetin. Tärkeä uudistus on ollut myös tarkastusvaliokunnan luominen. Se voi ottaa esiin minkä tahansa hallituksen toimen.

Puhemies antoi kiitokset siitä, että valtaa on eduskunnassa käytetty vastuullisesti. Ensi vaalikaudella on vähän remontin tarpeita.

Rosa Viikama tutkii muinaissuomalaisten hampaiden kuntoa.

Eduskuntaosuutta oli tullut seuraamaan myös muutama Hämeen vaalipiirin kansanedustaja. Joidenkin mielenkiinnon kohteena oli pääasiassa kuitenkin tablettien selailu.

Historiapäivien ohjelma oli tutun monipuolinen. Vanhaan tapaan ongelmana oli valita monen samanaikaisen tapahtuman kirjoista. Tätä moni on vuosien mittaan harmitellut. Ohjelmasta vastaava professori **Ilkka Nummela** kuitenkin hekotteli, että jos samaan aikaan olisi vain yksi tilaisuus meneillään, silloin valitettaisiin vaihtoehtojen puutteesta.

Lauantain ohjelmassa minun valintani osui aiheeseen mm. ”Muumioita ja luita”. Valinta oli erinomainen. Oli mukava saada kuvaa suomalaisen tutkimuksen monipuolisuudesta. Samoin oli ihastuttavaa nähdä työlleen omistautuneita tutkijoita.

Oulun yliopiston arkeologian emeritusprofessori **Milton Núñez** kertoi intohimestaan muumioiden tutkimisessa. Muumiot antavat hänen mukaansa tärkeää tietoa menneisyydestä. Siksi ne olisi muodossa tai toisessa säilytettävä jälkipolville. Ihminen on joka tapauksessa muumioiden suurin vihollinen.

Dosentti **Markku Niskanen** niin ikään Oulun yliopistosta on osallistunut monikansalliseen tutkimushankkeeseen, jossa on selvitetty väestön pituuksia Euroopassa jääkaudesta nykypäivään. Maalilokolle yllätyksenä oli, että ihmisten

**Bair Irincheev – Pjotr Repnikov,
Kaukopartio-operaatio Petrovski Jam
– Legendaarinen sissi-isku vai sotarikos?
(Minerva)**

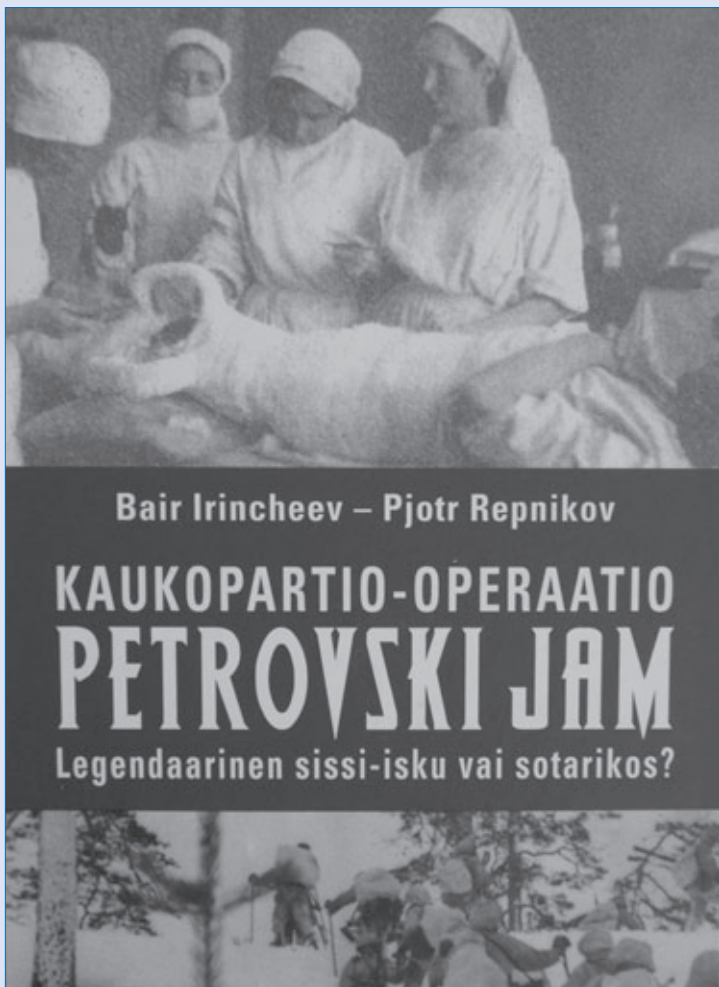
■ Puna-armeijan huoltotukikohdan tuhoaminen helmikuussa 1942 kuuluu epäilemättä suuriin legendoihin suomalaisessa sotahistoriassa. Tuolloin luutnantti **Ilmari Honkasen** johtama 40-miehinen kaukopartio-osasto teki selvää jälkeä Petrovski Jamin huoltokeskuksesta. Voiko sen paremmin sotaoperaatio toimia, varsinkin kun omat tappiot jäivät melko pieniksi. Mutta, mutta. Pietarilainen historiantutkija **Pjotr Repnikov** ja Suomessa asuva kirjailija **Bair Irincheev** kertovat kirjassaan toisenlaisenkin totuuden tapahtumasta. Kirjoittajat korostavat olevansa puolueettomia, mutta lukijalle välittyy väkisinikin jonkin verran venäläinen näkökulma.

Mitä sitten tapahtui? Kirjoittajat kertovat suomalaisten saaneen sotavangilta yllätyksekseen tiedon huoltokeskuksesta. Keskuksen tuhoaminen tuli keskeiseksi tavoitteeksi. Ilmakuvioiden ja muiden tiedustelutietojen tietojen perusteella kullekin ryhmälle oli suunniteltu tarkat tuhoamissuunnitelmat. Petrovski Jam sijaitsi 60–70 kilometriä Karhumäestä koilliseen, ja sinne Honkanen osastoineen suunnisti. Tulos oli lopuksi selvä. Operaation jälkeen Honkanen nimettiin Mannerheim-ristin ritariksi.

Kirjan keskiössä on huoltokeskuksessa toiminut liikkuva kenttäsairala 2 212. On ilmeistä, etteivät suomalaiset tienneet ennalta mitään kyseisen kenttäsairalan olemassaolosta. Epäselvää sen sijaan on, että mitä tapahtui, kun alueen suomalaisryhmälle selvisi, että paikalla oli myös sairaala. Kyseinen rakennus ilmeisesti tuhouttiin. Vastakkain tässä tilanteessa olivat näkemykset, että suomalaiset tuhosivat surutta sairaalan ja toisaalta että suomalaiset yrittivät pelastaa potilaita tajuttuaan, että kyseessä oli sairaala.

Lopullinen totuus on yhä selvittämättä. Kirjoittavat muistuttavat, että monet tähän tapahtumaan liittyvät arkistotiedot ovat edelleen löytymättä.

Neuvostolehdistö käytti sota-aikana esittömästi tapausa hyväkseen. Lehdistössä kerrottiin suurin kirjaimin, kuinka raakalaismaiset valkosuomalaiset tuhosivat

kenttäsairalan. Sotilaskohteiden tuhoamisesta ei kerrottu mitään. Luonnollisesti Suomessa ei näitä juttuja luettu.

Tuntuu kuitenkin hieman yliampuvalta, että tämän tapahtuman perusteella neuvostopartaanit olisivat saaneet ohjeet tehdä selvää suomalaisista siviileistäkin, kuten kirjassa vihjataan.

Myös suomalaisittain kirja synnyttää kysymyksiä. Miten on mahdollista on, että suomalaiset saattoivat kahden-kolmen tunnin hyökkäyksessä laskea tuhoutua huoltoaineistoa niinkin tarkkaan kuin se tehtiin? Mutta kuten kirjoittajat muis-

tuttavat, tekijöitä ei enää olemissa tässä maailmassa kertomassa tapahtuneesta.

Ylipäänsä kirja herättää monenmoisia kysymyksiä ja tuntemuksia. Kun ei aiheesta riitä tietoa tarpeeksi maallikolle, on johdopäätösten teko vaikeaa. Kirja on joka tapauksessa erikoinen.

Ohto Manninen on erikoistunut tähänkin aiheeseen. Voisimmekohan saada Manniselta hänen oman näkemyksensä tähän aiheeseen – ehkä jo seuraavaan numeroon?

– Risto Jussila

pituus 20 000–30 000 vuotta sitten oli jokseenkin sama kuin nykyisin. Jääkauden jälkeen pituus alkoi laskea, ja sen jälkeen eri aikakausina on ollut melkoista heittoa.

Mielenkiintoista oli havaita myös, kuinka tosissaan nuori väitöskirjantekijä **Rosa Vilkama** suhtautuu

aiheeseensa. Hänen aiheenaan on Pohjois-Suomen väestön hammasterveys ja ruokailutottumukset 1400–1700-luvuilla. Selvä tulos on, että hiilihydraattien käytön yleistyminen lisäsi reikiintymistä ja hammaskiveä.

Kun kyse on ihmisen jäänteistä,

mukana ovat aina myös eettiset kysymykset. Ihmiskallojen tutkiminen ei ole Vilkamalle mikään ongelma. Ne ovat mielenkiintoisia tutkimuksen kohteita. Ihmisten jäänteisiin on kuitenkin aina suhtauduttava kunnioittavasti.

– RISTO JUSSILA